

Türev Ürünlerin Vergilendirilmesiyle İlgili Olarak Yayınlanan Tebliğler Hakkında

BFS - 2012/03
İstanbul, 30.01.2012

Türev ürünlerin vergilendirilmelerine ilişkin açıklamaların yapıldığı Maliye Bakanlığı Genel Tebliği 19.01.2012 tarih ve 28178 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Söz konusu tebliğlerden Gider Vergileri Genel Tebliği'nde (seri no.89) **kambiyo ve arbitraj muamelelerinin** tanımları ve değerlendirilmeleri yapılmış, bu tanımlara bağlı olarak **forward, swap ve opsiyon işlemleri** ile **varantların** vergilendirilmeleri hakkında örnekli açıklamalarla bilgiler verilmiştir.

Böylece, şimdiye kadar türev ürünlerin vergilendirilmesi hakkında Maliye Bakanlığında alınan münferit muktezalar ve yargı kararlarına istinaden yapılmakta olan farklı uygulamalara son verilmiş olmaktadır. Tebliğler ile türev işlemlerin vergilendirilmesinde ortaya çıkan belirsizliklerin giderilmesi, sektör genelindeki uygulamalarda standart sağlanması, farklı yorumlamalardan kaynaklanan vergisel risklerin ortadan kaldırılması sağlanmış olacaktır.

Tebliğlerle ilgili genel açıklamalar aşağıdadır.

BANKA ve SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ (BSMV) TEBLİĞİ

Tebliğde, **kambiyo ve arbitraj muamelelerinin** tanımlarıyla birlikte, türev ürünler ile diğer bazı sermaye piyasası işlemlerinin vergilendirilmesine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

1. Kambiyo Muameleleri Tanımı:

“Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararın 2 nci maddesinin (h) bendinde döviz (kambiyo); efektif dâhil yabancı parayla ödemeyi sağlayan her nev'i hesap, belge ve vasıtalar olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, kambiyo olarak değerlendirilen söz konusu hesap, belge ve vasıtaların ana unsur olduğu işlemlerin kambiyo işlemi olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, dövizin TL veya döviz ile değişimini öngören ve bir tarafa alım, diğer tarafa da satış hakkı/yükümlülüğü veren vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde; sözleşme vadesinde söz konusu sözleşme yükümlülüklerinin fiziki olarak yerine getirilmesi (sözleşmenin fiziki teslim ile sonuçlanması), yani kambiyo işleminin ana unsur olması durumunda, bu işlemin kambiyo muamelesi olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, sözleşmenin vade tarihinde tarafların sözleşme dolayısıyla lehe aldıkları parayı hesaplayıp ödemek suretiyle sözleşmeyi sonlandırmaları halinde, sözleşmenin ana işlem olarak kabulü gerektiğinden, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin nakdi uzlaşması ile sonuçlanmasının kambiyo muamelesi kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir.”

2. Arbitraj Muameleleri Tanımı:

“Arbitraj, herhangi bir menkul kıymetin, dövizin veya malın eş zamanlı olarak bir piyasadan alınıp diğer bir piyasada satılarak, aynı kıymetlerin birbiri ile değiştirilmesi sonucu risksiz bir şekilde gelir elde edilmesi işlemi olup, bu işlemler dolayısıyla lehe alınan paralar 6802 sayılı Kanununun 29 uncu maddesinin (p) bendi uyarınca BSMV'den istisnadır.

Buna göre bir işlemin arbitraj işlemi olarak değerlendirilebilmesi için, aşağıdaki unsurları ihtiva etmesi gerekmektedir:

- *Birden fazla piyasada işlem gören her kıymet, döviz veya mal gibi ürünler kural olarak arbitraja konu edilebilir.*
- *İşleme konu kıymet, döviz veya mal aynı anda birden fazla piyasada alım satıma konu edilebilen bir ürün olmalıdır. Ayrıca, arbitraj yapılmak amacıyla bir piyasadan alınan ürünle fiyat farklılığı olan diğer bir piyasada satılan ürünün birebir “aynı ürün” olması gerekmektedir.*
- *Piyasa, en genel anlamıyla alıcı ve satıcıların alım satıma konu mal ve hizmetleri almak ve satmak amacıyla bir araya geldikleri yer olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, aynı ürünün alım satıma konu edildiği ve aynı anda alım satım fiyatlarında farklılık olan iki farklı yer iki farklı piyasa olarak kabul edilebilir.*
- *Aynı ürünün farklı piyasalarda aynı anda farklı fiyatlardan alım satıma konu edilebilmesi gerekir. Alım satımın aynı anda gerçekleşmesi ve dolayısıyla arbitrajcının risk üstlenmemesi, arbitraj işleminin temel varsayımdır. Dolayısıyla, bir işlemin arbitraj işlemi sayılabilmesi için, kıymetin alım satım işleminin eş zamanlı, yani aynı işlem günü içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.*
- *Ürünün eş zamanlı olarak düşük fiyatlı olduğu piyasadan alınıp, yüksek fiyatlı olduğu piyasada satılması suretiyle vadesiz ve risksiz gelir elde edilmesi gerekmektedir. Vadesiz ve risksiz olma, arbitraja konu kıymetin aynı anda bir piyasada düşük fiyatlı, diğer bir piyasada ise yüksek fiyatlı olduğunun bilinmesi ve buna dayalı olarak düşük fiyatlı piyasadan alınacak ürünün yüksek fiyatlı piyasada satılabileceğinin bilinmesi olarak anlaşılmalıdır.*
- *Elde edilen gelirin kaynağı, aynı ürünün farklı piyasalardaki fiyat farklılığı olmalı, geleceğe, tahmine ve riske dayanmamalıdır.”*

Bu tanımlara göre **fiziki değişimle** sonuçlanan döviz/TL ve döviz/döviz forward ve swap sözleşmeleri kambiyo muamelesi sayılacaktır. Kambiyo muamelelerinde BSMV oranı “sıfır” olarak uygulandığından bu işlemlerden vergi alınmayacaktır. Tebliğden önceki uygulamada

döviz/döviz işlemleri arbitraj muamelesi sayılarak vergilemenin dışında tutulmuştur. Yeni uygulamada ise bu işlemler kambiyo muamelesi olarak BSMV kapsamına girmekte, ancak oran "sıfır" olduğundan vergi ödenmesi söz konusu olmamaktadır. Burada önemli olan konu, oranın değiştirilmesi halinde bu işlemler için BSMV ödenmeye başlanacağı hususudur.

3. Forward İşlemleri:

"Forward sözleşmesi, taraflardan birinin sözleşmeye konu olan finansal varlığı sözleşmede belirlenen fiyat üzerinden gelecekteki belirli bir tarihte satın almasını, karşı tarafın da sözleşmeye konu finansal varlığı satmasını öngören bir sözleşme türüdür."

Fiziki değişimle sonuçlanan döviz/TL ve döviz/döviz forward sözleşmelerinde BSMV oranı "sıfır" olarak uygulanacaktır. Tebliğde getirilen düzenleme ile döviz/TL ve döviz/döviz işlemler kambiyo muamelesi sayılmıştır. Sözleşmelerin döviz dışında farklı bir finansal varlığa dayanması halinde ise lehe alınan paralar %5 BSMV'ye tabi tutulacaktır. Sözleşmelerin **nakdi uzlaşma** ile sonuçlanması halinde de sözleşme nedeniyle lehe alınan paralar %5 BSMV'ye tabi olacaktır.

4. Para Swap İşlemleri:

"Para swapı, tarafların önceden anlaştıkları oran ve koşullarda belirli miktardaki para birimlerini (döviz/döviz, döviz/TL) değiştirmek suretiyle gerçekleştirdikleri işlemlerdir."

Fiziki değişimle sonuçlanan döviz/TL ve döviz/döviz swap sözleşmelerinde BSMV oranı "sıfır" olarak uygulanacaktır. Sözleşmenin **nakdi uzlaşma** ile sonuçlanması halinde sözleşme nedeniyle lehe alınan paralar %5 BSMV'ye tabi olacaktır.

5. Faiz Swap İşlemleri:

"Faiz swapı, gösterge bir anapara tutarı üzerinden farklı faiz oranı esaslarına göre hesaplanacak faizlerin iki taraf arasında anlaşılan vadelerde değişimini öngören bir sözleşmedir. Bu sözleşmede, aynı para biriminden olan borçların faiz ödemelerinin yapısı değişmekte, anapara değişimi gerçekleşmemektedir".

"Faiz swapı sözleşmesi tek bir işlem, yapılan faiz ödemeleri ise bu işlemin maliyet unsuru olarak kabul edilmekte ve gelir, sözleşme yükümlülüklerinin sona erdiği vadede ortaya çıkmaktadır. Bu işlemde lehe alınan paranın tespitinde alınan ve ödenen faizler birlikte dikkate alındığı için ara dönemlerdeki faiz tahsilâtları üzerinden ayrıca BSMV hesaplanmayacaktır."

Tebliğdeki açıklamalara göre, faiz swapı sözleşmesi tek bir işlem olarak değerlendirilmekte, gelirin sözleşme yükümlülüklerinin sona erdiği vadede ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

Buna göre, vade, yani sözleşme sonundaki net gelir üzerinden %5 BSMV hesaplanacak, ara dönemlerdeki faiz gelirleri dikkate alınmayacaktır.

6. VOB'ta Yapılan İşlemler ve Nakdi Teminat Faiz Gelirleri:

VOB'da yapılan işlemler BSMV'den istisnadır. Ancak, bu işlemlere ilişkin nakdi teminatların Takasbank'da nemalandırılması nedeniyle elde edilen gelirler %1 oranında BSMV'ye tabidir.

7. Opsiyon Sözleşmeleri:

“Opsiyon sözleşmesi, opsiyonu alan tarafa belirli bir vadede veya belirli bir vadeye kadar önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte ekonomik veya finansal göstergesi, sermaye piyasası aracını, malı, kıymetli madeni ve dövizli alma veya satma hakkı veren, satan tarafı ise yükümlü kılan sözleşmedir.”

A) Opsiyon Alımı: Ödenen opsiyon primi, sözleşme sonucu lehe alınan paranın hesabında maliyet olarak dikkate alınacaktır. Sözleşmeden elde edilen gelir %5 BSMV'ye tabidir. Fiziki teslimatla sonuçlanan döviz/TL ve döviz/döviz sözleşmelerde BSMV “sıfır” olarak uygulanır. Tebliğ, ödenen opsiyon priminin BSMV matrahından düşülmesi imkanını getirmiştir.

B) Opsiyon Satışı: Alınan opsiyon primi üzerinden sözleşme tarihi itibarıyla %5 BSMV hesaplanacaktır. Sözleşmeden elde edilen gelir %5 BSMV'ye tabidir. Fiziki teslimatla sonuçlanan döviz/TL ve döviz/döviz sözleşmelerde BSMV “sıfır” olarak uygulanır.

8. Varantlar:

“6802 sayılı Kanununun 29 uncu maddesinin (p) bendi uyarınca, Türkiye'de kurulu borsalarda gerçekleştirilen vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ilişkin muameleler ve bu muameleler sonucu lehe alınan paralar BSMV'den istisna edilmiştir

Hukuki açıdan opsiyon sözleşmelerinin dayanak varlık itibarıyla sınırlandırılmış bir çeşidi olarak kabul edilen varantlar için de, Türkiye'de kurulu bir borsada işlem görmeleri durumunda söz konusu istisnanın uygulanması gerekmektedir. Dolayısıyla, İMKB'de işlem gören varantlara ilişkin muameleler ve bu muameleler sonucu lehe alınan paralar BSMV'den istisna olup, Türkiye'de kurulu borsalarda işlem gören opsiyonların vergilemesine yönelik açıklamalar, varantlar için de geçerli olacaktır”.

İMKB'de işlem gören varantlara ilişkin muameleler BSMV'den istisnadır.

GELİR VERGİSİ TEBLİĞİ / KURUMLAR VERGİSİ TEBLİĞİ

Her iki tebliğde de uygulamaya konulan yeni bir husus bulunmamaktadır. Mevcut uygulamalar örnekler ile açıklanmıştır.

Kurumlar Vergisi Tebliğinde; türev işlemlerle ilgili olarak vadeye kadar yapılan değerlemeler (reeskont işlemleri) kurum kazancı ile ilişkilendirilmemekte, kurum kazancına dahil edilecek kar veya zarar vade sonunda veya elde etme tarihi itibarıyla tespit edilmektedir. Bu dönemler haricinde yapılan değerlemeler kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim veya ilave olarak dikkate alınacaktır. Vade sonunda veya elde etme tarihinde ise gerçekleşen kar zarar tutarı vergi matrahına dahil edilecektir.

Gelir Vergisi Tebliğinde; Gelir Vergisi Kanunu Geçici 67. madde kapsamında “**stopaj alınmak suretiyle**” vergilendirilen türev işlem kazançları için örneklerle açıklamalar yapılmıştır.

Özetle;

- Sermaye şirketleri, yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının türev işlemlerden elde ettikleri karlar %0, bunlar dışında kalan kurumlar ile gerçek kişilerin elde ettikleri karlar %10 stopaja tabi olmaya devam edecektir.
- Hisse senetlerine ve hisse senedi endekslerine dayalı olarak yapılan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile aracı kuruluş varantlarından elde edilen gelirler %0 stopaja tabidir.